

**Een archeologisch bureauonderzoek
voor Eyssoniusplein 7 te Groningen (Gr.)**

A. Ufkes

ArcheoSupport-Rapport 2017-3

Groningen
2017
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch bureauonderzoek voor Eyssoniusplein 7 te
Groningen (Gr.)

ArcheoSupport-Rapport 2017-3
ArcheoSupport-Projectcode 2016/090

Tekst

A. Ufkes

Afbeeldingen

S.J. Tuinstra

Redactie

A. Ufkes

Beheer en plaats van documentatie

ArcheoSupport bv

definitieve versie

Autorisatie — A. Ufkes

Uitgegeven door

ArcheoSupport bv

Postbus 41091

9701 CB Groningen

www.archeosupport.nl

ISSN 1574-6887

Groningen, 2017

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding tot het onderzoek	4
1.2	Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie	4
1.3	Doel van het bureauonderzoek	4
1.4	Werkwijze bureauonderzoek	5
2	Resultaten bureauonderzoek	6
2.1	Bekende aardwetenschappelijke waarden	6
2.2	Bekende archeologische waarden	7
2.3	Historische situatie	7
2.4	Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	8
3	Conclusies en aanbevelingen	9

Projectgegevens

Projectnaam	Groningen, Eyssoniusplein 7
Projectcode	2016/090
Type onderzoek	Bureauonderzoek
OM-nummer	4039408100
Status	Definitief
Projectleider	Mevr. drs. A. Ufkes
Contact	06-29060092, aufkes@archeosupport.nl
Opdrachtgever	Urban Climate Architects
Contact	Dennis Hauer, Urban Climate Architects
Bevoegde overheid	Gemeente Groningen, drs. R. Kruisman
Contact	14 050, Rogier.Kruisman@groningen.nl
Toetsing	Gemeente Groningen, drs. R. Kruisman
Contact	14 050, Rogier.Kruisman@groningen.nl

Locatiegegevens

Toponiem	Eyssoniusplein 7
Plaats	Groningen
Gemeente	Groningen
Provincie	Groningen
Kaartblad	07D
Centrum-coördinaat	233.790 / 582.800
Oppervlakte onderzoeksterrein	ca. 250 m ²

Beschrijving resultaten

Geologie	Knippige poldervaaggronden
Bodem	Klei
Archeologische waarden	Er zijn archeologische waarden in de nabijheid van de onderzoekslocatie
Historische situatie	Bebouwing in de Nieuwe Tijd
Verwachting	Bewoningssporen uit de periode Prehistorie tot en met de Nieuwe Tijd
Aanbeveling	Geadviseerd wordt om enkele verkennende boringen te zetten om de bodemopbouw en daarmee de kans op archeologische resten vast te stellen.

Afbeelding 1. Topografische kaart van de onderzoekslocatie, rood omcirkeld en aangeduid met rode pijl.
Bron: Topografische Dienst Nederland.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding tot het onderzoek

In opdracht van Veldboom Beleggingen bv. te Groningen, met tussenkomst van Urban Climate Architects te Groningen heeft ArcheoSupport uit Groningen een bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie Eyssoniusplein 7 te Groningen.

Aanleiding voor dit onderzoek vormt de voorgenomen herontwikkeling van de locatie. De bestaande binnentuin zal voorzien worden van nieuwbouw, een kantoor-unit, buitenberging en fietsenstalling. Bij de grondwerkzaamheden voor de nieuwbouw worden mogelijk archeologische waarden verstoord. Om te bepalen of er daadwerkelijk archeologische waarden aanwezig zijn en om deze eventueel te behouden, dient voorafgaand aan de werkzaamheden een archeologisch bureauonderzoek plaats te vinden.

Volgens de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Gemeente Groningen ligt het plangebied net buiten de zone met een hoge archeologische verwachting (afb. 2).¹

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in februari 2017 door mw. drs. A. Ufkes, senior KNA archeoloog van ArcheoSupport. Het archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld zijn in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0).

1.2 Huidige en toekomstige situatie op de onderzoekslocatie

De onderzoekslocatie ligt aan het Eyssoniusplein te Groningen en betreft het terrein van pand 7. De ligging van de locatie is weergegeven in de afbeeldingen 1 en 3.

De locatie wordt aan de voorzijde begrensd door het trottoir (afb. 4). Er is een onderdoorgang in de huidige bebouwing en op het achterplein worden woningen gerealiseerd, waar nu garageboxen staan. De garageboxen staan in een U-vorm en aan de westzijde van het kavel bevindt zich een grote overkapte schuur. De onderzoekslocatie zal worden herontwikkeld waarbij de *footprint* van de huidige bebouwing wordt gevolgd. De bestaande fundering en begane-grond-vloer blijven behouden. Langs de randen zal een nieuwe fundering gerealiseerd worden en deze zal onderheid worden. De funderingen zijn in principe ca. 80 cm diep. Tevens is het een optie dat er ter plaatse van de parkeerplekken plaatselijk een kelderbak wordt gerealiseerd.

1.3 Doel van het bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verkregen informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoeks-

¹<http://fleximap.groningen.nl/gnmaps/monumenten/>

locatie opgesteld. Hierin wordt beschreven of er archeologische resten aanwezig (kunnen) zijn in het plangebied, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden.

1.4 Werkwijze bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Op basis van geologische, geomorfologische en bodemkundige informatie wordt een beeld geschetst van de landschappelijke ontwikkeling van de omgeving van de onderzoekslocatie. Deze landschappelijke ontwikkeling geeft inzicht in de potentiële bewoonbaarheid van de locatie. Voor de beschrijving van de archeologische waarden wordt gebruik gemaakt van Archis3, de online archeologische database van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) en de Archeologische Monumenten Kaart (AMK), en, indien van toepassing, van informatie over eerder gedaan onderzoek en archeologische waarnemingen. De historische ontwikkeling wordt beschreven aan de hand van historisch-topografisch kaartmateriaal en historische bronnen. Hierbij wordt ook ingegaan op eventuele (sub)recente verstoringen die de archeologische verwachting beïnvloeden. Naast deze informatie wordt, als deze voorhanden zijn, ook gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke beleids- en verwachtingskaarten.

2 Resultaten bureauonderzoek

2.1 Bekende aardwetenschappelijke waarden

Op de geomorfologische kaart is het gebied bebouwd en deze biedt dus geen aanknopingspunten. Op de bodemkaart wordt het gebied aangeduid met knippige pol-dervaaggronden.

Het onderzoeksgebied bevindt zich op afstand van de oostflank van de Hondsrug in een gebied waar klei is afgezet door de Hunze. Op het Bodenterrein, ten westen van de onderzoekslocatie bevond het pleistocene dekzand zich op meer dan 4 m onder het maaiveld (Veenman & Tuin 2010). De pleistocene (dek)zanden van de Hondsrug onder het onderzoeksterrein bevinden zich op een dergelijke diepte. Zij liggen onder een conserverende kleilaag die dikker wordt in het oosten naarmate de Hondsrug daar verder onder het maaiveld wegduikt.

Uit de website van het *DINOloket*, waar gegevens omtrent de ondergrond kunnen worden geraadpleegd, blijkt dat er in de nabije omgeving van de onderzoekslocatie een viertal boringen zijn gezet, waarvan de kolomopnames worden weergegeven in afbeelding 5.² Boring B07D2835 is de meest noordelijke boring op afbeelding 5 en bevindt zich daadwerkelijk op het plangebied. De boringen B07D8744, B07D8746 en B07D8745 bevinden zich ten zuiden hiervan, waarbij nr. 45 de meest zuidelijke boring is. Hieruit blijkt dat in de ondergrond ter hoogte van de meest noordelijke boring, nr. 2835, er zich een zandpakket bevindt tot ongeveer 1 m –maaiveld, gevolgd door een kleipakket tot 4 m –maaiveld en daaronder bevindt zich wederom zand, tot een diepte van minimaal 15 m. Dit zandpakket representeert de pleistocene dekzanden van de Hondsrug. De boringen 8744 en 8746, die zuidelijker zijn geplaatst, bevatten uitsluitend klei, afgezet door de Hunze. De boring 8745, de meest zuidelijke boring, bevat direct onder maaiveld een dun pakket zand, dat wellicht als antropogeen kan worden beschouwd, en hieronder bevindt zich eveneens uitsluitend klei.

Er moet echter worden opgemerkt dat de boringen die zijn beschreven in het *DINOloket*, onderzoek betreft dat is gedaan vanuit de geologie. Voor de archeologie zijn deze geologische boringen bij uitstek geschikt voor het in kaart brengen van potentieel geschikte bewoningslocaties in de pre- en protohistorie. Bij grondboringen die worden gezet ten behoeve van archeologisch onderzoek wordt echter expliciet gelet op archeologische indicatoren als aardewerk, vuursteen, botmateriaal etc. Maar ook worden de lagen niet alleen lithologisch beschreven, maar ook geïnterpreteerd als bijvoorbeeld antropogene ophogingslagen of loopniveaus, mestpakketten en dergelijke. Ook wordt het humusgehalte expliciet genoteerd, omdat dit relevant kan zijn voor bijvoorbeeld het aantonen van een esdek.

²www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens

2.2 Bekende archeologische waarden

Het onderzoeksgebied betreft gedeeltelijk een archeologische zone. Het gebied ligt hierbij op de rand van deze zone. Tot nu toe heeft archeologisch onderzoek in de omgeving zich voornamelijk afgespeeld aan de zuidwestkant van het onderzoeksgebied. Resultaten van dit onderzoek richtten zich vooral op de Nieuwe Tijd. Het onderzoeksgebied ligt net ten noordwesten van de 17e-eeuwse stad en buiten de na 1874 geslechte stadswallen.

Het naastbij gelegen archeologisch onderzoek met zoeksleuven werd op het Bodenterrein uitgevoerd in 1995 (Kortekaas 1996). Daarbij werd de keermuur aangetroffen. Verder archeologisch onderzoek werd op grotere afstand uitgevoerd: het Jodenkampje, terrein van de gasfabriek en van het Academisch ziekenhuis (UMCG). Tot slot werden er op een grootschalige onderzoekslocatie aan het Boterdiep, ten zuiden van het huidige plangebied, slootsystemen aangetroffen waarin vier afzonderlijke fases konden worden herkend. Deze sloten konden op grond van aardewerk in de slootvulling worden gedateerd in de Midden- en Late IJzertijd (Huis in 't Veld et al. 2015, pp. 19–21). Het is echter niet uitgesloten dat deze slootsystemen uit de IJzertijd zich voortzetten in het hierbeschreven onderzoeksgebied.

2.3 Historische situatie

Vanaf de 12e/13e eeuw, toen de pleistocene zanden van de Hondsrug al lang afgedekt waren door een kleilaag, kon het omliggende gebied van de onderzoekslocatie als weide- en hooiland in gebruik genomen worden. De middeleeuwse verkaveling en het dito wegensstelsel tussen de Hunze en de vestingwerken van Groningen is nog zichtbaar op de Kadastrale Minuut uit 1821–1832 (afb. 6). Een van deze wegen ligt ten zuiden van het onderzoeksterrein. Deze weg werd toentertijd de Vrydemaweg genoemd, naar het daargelegen erf van de familie Vrydema. Op de huidige plattegrond ligt op het verlengde van deze weg nu de Thomassen à Thuessinklaan. Deze Vrydemaweg werd later de Jacobijnerweg genoemd omdat aan het eind van de weg monniken van het Jacobijnerklooster land bezaten. Net ten zuiden en ten westen van de onderzoekslocatie loopt de gracht van de Groninger vestingwerken. Eyssoniusplein 7 zelf ligt op een ruime blokvormige verkaveling van gras- en hooilanden.

De onderzoekslocatie ligt net naast de kaart van Van Deventer van 1565 (afb. 7). Er kan worden aangenomen dat het groen en onbebouwd gebied betreft.

Op de kaart van Haubois, ca. 1643, ligt de onderzoekslocatie net naast de vestinggracht (afb. 8), zoals op de Kadastrale Minuut van 1821–1832. Op de kaart van Huguenin, 1819–1829, ligt het net onder de wal, maar deze is niet echt betrouwbaar. Op de Bonnerbladen ligt er ter plekke bebouwing en een straat (Singelweg) en is de renbaan op het Noordersportterrein er tegenaan getekend (afb. 9). Deze dateert uit 1887 en werd aangelegd door de Harddraverij- en renvereniging “Groningen”.

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Het terrein van Eyssoniusplein 7 is gelegen op dikke kleiafzettingen van de Hunze. Archeologische vindplaatsen in de omgeving bevinden zich op enige afstand ten zuidwesten van het onderzoeksterrein. Vondstmateriaal dateert hier vooral uit de Nieuwe Tijd. Eventueel kan op de onderzoekslocatie de verkaveling uit de Middeleeuwen worden aangetroffen. Daarnaast is er sinds de 19e eeuw bewoning. Hierdoor is het mogelijk dat er archeologische resten uit de Nieuwste Tijd aanwezig zijn.

3 Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het bureau-onderzoek kan worden geconcludeerd dat ter plaatse van de toekomstige bebouwing Eyssoniusplein 7, bewoningsresten uit de Nieuwste Tijd en mogelijk perceelscheidingen uit de Late Middeleeuwen kunnen worden verwacht. Dit laatste is echter niet erg waarschijnlijk omdat op de kadastrale minuut van 1820–1832 grote perceelblokken worden aangegeven, die mogelijk corresponderen met de middeleeuwse verkaveling en de trefkans op dergelijke sporen daarom niet groot is. Het is echter niet uitgesloten dat zich op het plangebied resten van slootsystemen uit de IJzertijd aanwezig zijn. De dikte van de kleiafzetting van de Hunze zal ter plekke zeker vier meter bedragen, zodat het aantreffen van oudere archeologische sporen tijdens de grondwerkzaamheden niet erg aannemelijk is.

Op advies van het bevoegd gezag namens de Gemeente Groningen, in de persoon van drs. R. Kruiswijk, wordt aanbevolen om een verkennend booronderzoek uit te voeren op het plangebied. Hiervoor dienen één of twee boringen te worden gezet tot een diepte van 2 à 3 m –maaiveld, de diepte is afhankelijk van de geplande verstoringsen. Het doel van dit verkennend booronderzoek is om de bodemopbouw ter plaatse vast te stellen en om te verifiëren of er sprake is van archeologische resten in de ondergrond.

Indien de onderzoekslocatie vervolgens zou worden vrijgegeven, dan blijft de archeologische meldingsplicht conform art. 53 en 54 van de Wamz sowieso bestaan. Als er tijdens graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan dient dit onverwijld aan de bevoegde overheid te worden gemeld.

Het schriftelijke commentaar dat de bevoegde overheid, in de persoon van dhr. R. Kruisman, in mei 2017 heeft doorgegeven, is verwerkt in deze rapportage. Daarmee kan deze versie als de definitieve versie worden beschouwd.

Literatuur

Huis in 't Veld, J.Y. et al., 2015. *Opgravingen aan het Boterdiep te Groningen. De ontwikkeling van vuilstort tot voorstad*. Groningen (Stadse Fratsen 35).

Kortekaas, G.L.G.A., 1996. CIBOGA (Circusterrein, Bodenterrein en Gasfabrieterrein). *Hervonden Stad*, 1996, pp. 15–16.

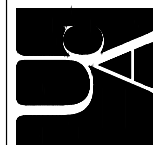
Veenman, F. & B. Tuin, 2010. Boterdiep CIBOGA, opgraving (archisnr. 33549). *Hervonden Stad*, 2010, p. 115.

Afbeelding 2. De onderzoekslocatie geprojecteerd op de Cultuurhistorische Waardenkaart van de Gemeente Groningen.

Afbeelding 3. Luchtfoto van de onderzoekslocatie. Bron: Google maps.

project 1547 - Eyssoniusplein, Groningen

Positie funeringen/grondwerkzaamheden

formaat A3

datum 30-01-2017

schaal 1:200

tekening

Urban Climate Architects

Kantoor Groningen:

Poelstraat 44

9712 KC Groningen

Kantoor Delft:

Koornmarkt 48f

2611 EH Delft

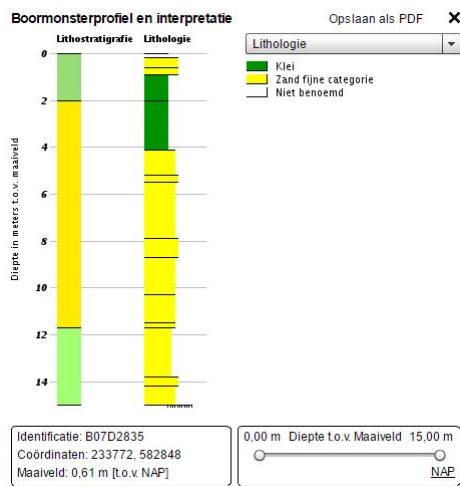
tel: 085-273 54 11

www.uclarchitects.com

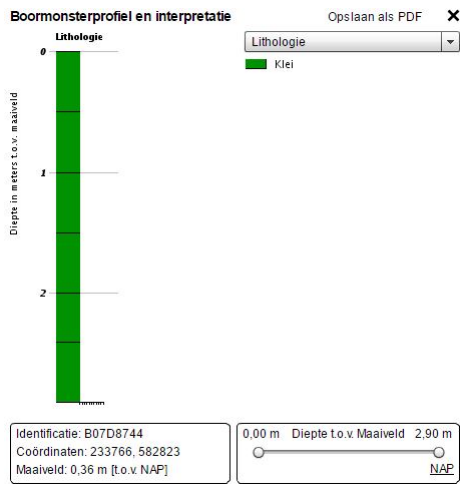
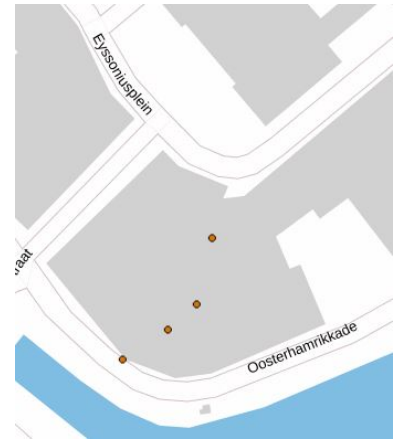
info@uclarchitects.com

"DNR 2011" - Standaardvoorwaarden 2011 Rechtsverhoudingen opdrachtgever-Architecten van Toepassing

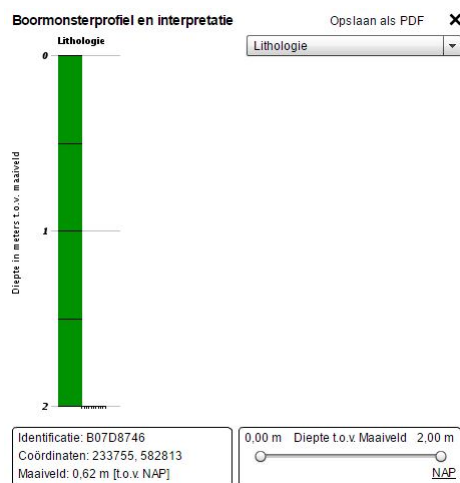
Afbeelding 4. Bouwtekening voor Eyssoniusplein 7. Bron: opdrachtgever.

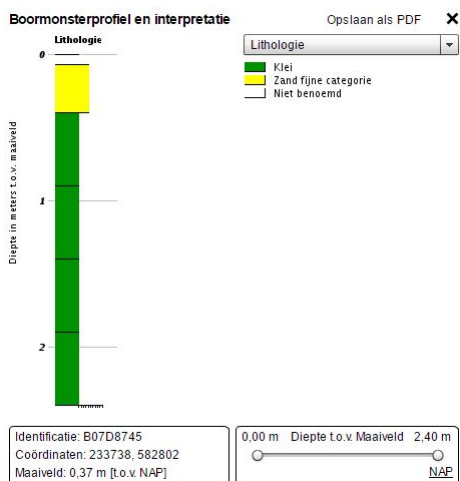
Identificatie: B07D2835
Coördinaten: 233772, 582848
Dieptetraject t.o.v. Onbekend: 15,00 m
Datum van boren: 22-08-1991
Datatype/resultaat: Monster profiel: 1
Boormethode(n): Edelmanboring

Identificatie: B07D8744
Coördinaten: 233766, 582823
Dieptetraject t.o.v. Onbekend: 2,90 m
Datum van boren: 28-02-2008
Datatype/resultaat: Monster profiel: 1
Boormethode(n): Edelmanboring

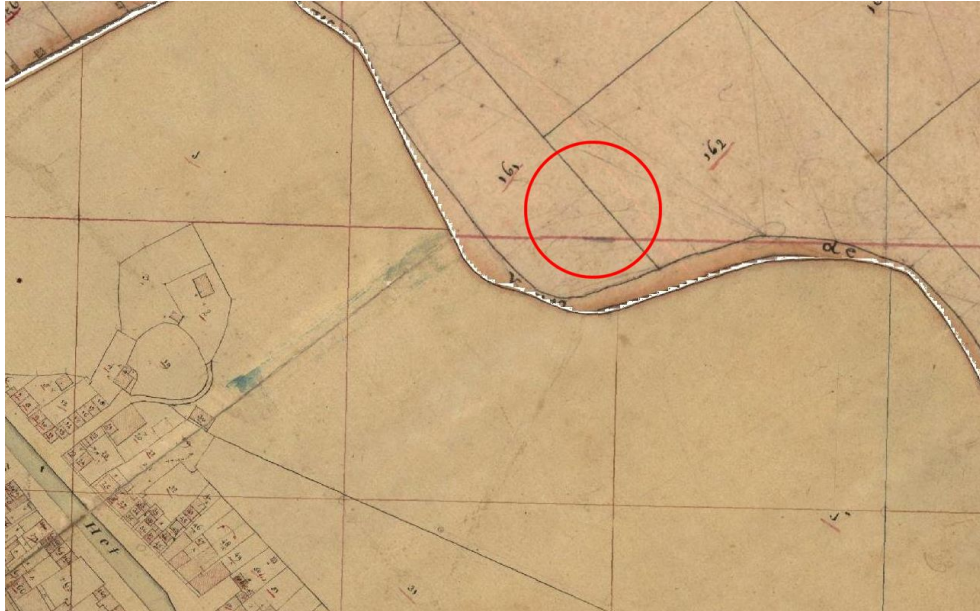

Identificatie: B07D8746
Coördinaten: 233755, 582813
Dieptetraject t.o.v. Onbekend: 2,00 m
Datum van boren: 28-02-2008
Datatype/resultaat: Monster profiel: 1
Boormethode(n): Edelmanboring

Identificatie: B07D8745
Coördinaten: 233738, 582802
Dieptetraject t.o.v. Onbekend: 2,40 m
Datum van boren: 28-02-2008
Datatype/resultaat: Monster profiel: 1
Boormethode(n): Edelmanboring

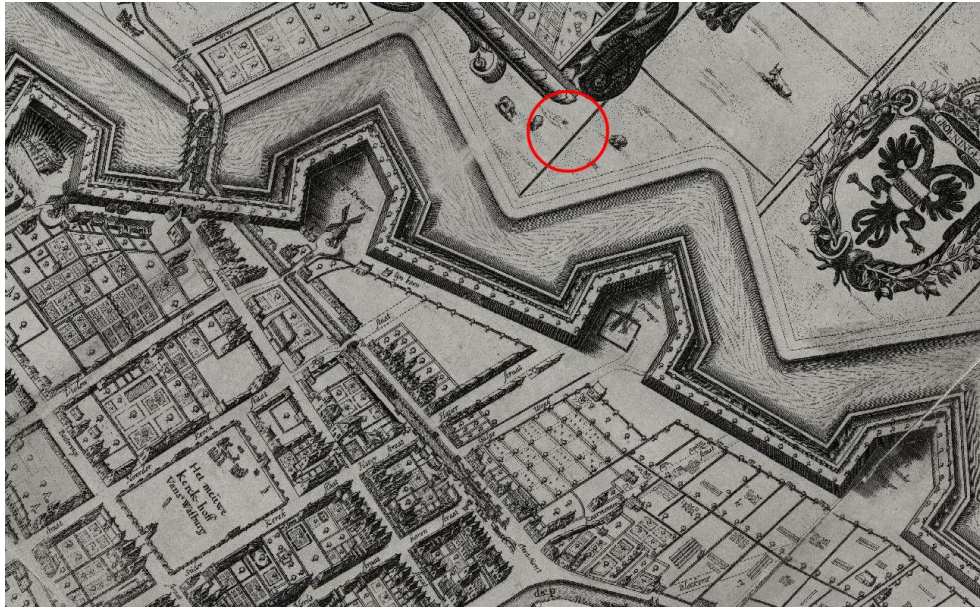
Afbeelding 5. Boorkolommen in de nabijheid van de onderzoekslocatie Eyssoniusplein 7. Bron: www.dinoloket.nl.

Afbeelding 6. De onderzoekslocatie (rood omcirkeld) geprojecteerd op de Kadastrale Minuut 1821–1832.

Afbeelding 7. De onderzoekslocatie (rood omcirkeld) op de kaart van Jacob van Deventer, ca. 1565.

Afbeelding 8. De onderzoekslocatie (rood omcirkeld) op de kaart van Haubois, ca. 1643.

Afbeelding 9. De onderzoekslocatie (rood omcirkeld) aangegeven op de Bonnerbladen.